

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jm é n e m r e p u b l i k y

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Jaromíra Jirsy, soudce zpravodaje Pavla Rychetského a soudce Vladimíra Sládečka o ústavní stížnosti stěžovatelky **A. S.**, zastoupené Mgr. Barborou Kubinovou, advokátkou, sídlem Milešovská 1312/6, Praha 3 – Vinohrady, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 6. října 2021 č. j. 21 Co 110/2021-940, za účasti **Městského soudu v Praze**, jako účastníka řízení, a **I. S.**, zastoupeného JUDr. Jaroslavem Radilem, advokátem, sídlem Ovinecká 78/33, Praha 7 – Bubeneč, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 6. října 2021 č. j. 21 Co 110/2021-940 bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 6. října 2021 č. j. 21 Co 110/2021-940 se ruší.

III. Náhrada nákladů řízení o ústavní stížnosti se stěžovatelce nepřiznává.

Odůvodnění:

I.

Vymezení věci

1. Ústavní stížností stěžovatelka navrhla zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí Městského soudu v Praze (dále jen „městský soud“) z důvodu tvrzeného porušení jejích základních práv podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Stěžovatelka rovněž navrhla, aby Ústavní soud uložil městskému soudu

povinnost nahradit jí náklady řízení před Ústavním soudem [§ 62 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)].

2. Z ústavní stížnosti a vyžádaného soudního spisu vedeného Obvodním soudem pro Prahu 4 (dále jen „obvodní soud“) pod sp. zn. 12 C 357/2015 se podává, že se stěžovatelka – jakožto zletilá dcera vedlejšího účastníka (dále jen „otec“) – žalobou domáhala vůči otci placení výživného. Obvodní soud rozhodl o žalobě rozsudkem ze dne 10. 9. 2020 č. j. 12 C 357/2015-805, ve znění opravného usnesení ze dne 4. 12. 2020 č. j. 12 C 357/2015-850, tak, že otci uložil povinnost přispívat na výživu stěžovatelky částku 10 000 Kč měsíčně ode dne 1. 8. 2015 (výrok I) a ve zbytku – co do částky 2 000 Kč měsíčně – žalobu zamítl (výrok II); zároveň uložil otci povinnost uhradit do tří dnů od právní moci rozsudku dlužné výživné za dobu od 1. 8. 2015 do 10. 9. 2020 v celkové výši 613 333 Kč (výrok III). Dále rozhodl o povinnosti otce zaplatit stěžovatelce a České republice náhradu nákladů řízení (výrok IV a V), které následně vycíslil v usnesení ze dne 20. 1. 2021 č. j. 12 C 357/2015-853.

3. Obvodní soud dospěl k závěru, že stěžovatelka má vůči otci nárok na přiznání výživného, neboť po složení maturitní zkoušky pokračovala v přípravě na své budoucí povolání studiem na vysoké škole, a to od října 2012 až do dne vydání rozsudku, s výjimkou období od prosince 2014 do července 2015. Nejprve studovala anglický a ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání na Pedagogické fakultě univerzity X. (dále jen „pedagogická fakulta“), toto studium však dvakrát ukončila pro nesplnění studijních požadavků (konkrétně v prosinci 2014 a v lednu 2018) a definitivně jej z vlastní vůle zanechala v dubnu 2020; svým studijním povinnostem stěžovatelka tehdy dostala, studium se však rozhodla ukončit z finančních důvodů, neboť nebyla schopna hradit studijní poplatky a další výdaje. Následně pokračovala distančním studiem cestovního ruchu na Soukromé vysoké škole Y v zahraničí. Obvodní soud zhodnotil stěžovatelčino studium jako oborově jednotné a vedené snahou o rozšíření možností uplatnění na trhu práce; odmítl otcův argument o pouhé účelovosti studia. Uvedl, že studijní neúspěchy a průtahy nelze klást za vinu výlučně stěžovatelce, nýbrž je na ně nutno nahlížet v kontextu vyhrocených rodinných sporů, které eskalovaly v osobní i právní rovině a podepsaly se i na stěžovatelčině psychickém stavu. Stěžovatelka dle názoru obvodního soudu prokázala své úsilí o pokračování ve vzdělávání a příznačné jsou pro ni vytrvalé pokusy o splnění studijních závazků, byť i dodatečně.

4. Obvodní soud rovněž posoudil majetkové poměry stěžovatelky a obou jejích rodičů. S ohledem na podstatu stížnostních námitek Ústavní soud nepovažuje za nezbytné tyto úvahy blíže rekapitulovat.

5. Proti rozhodnutí obvodního soudu se stěžovatelka i její otec odvolali k městskému soudu. Stěžovatelka navrhla rozsudek změnit tak, že jí bude přiznáno výživné v požadované výši 12 000 Kč měsíčně. Argumentovala, že otcova faktická životní úroveň neodpovídá příjmům, které vzal obvodní soud za prokázané, nýbrž je vyšší. Otec pak obvodnímu soudu především vytýkal, že se nijak nezabýval průběhem studia stěžovatelky a ignoroval důkazní návrhy v této souvislosti učiněné. Stěžovatelčino studium nebylo podle otce řádné a soustavné, neboť je stěžovatelka dvakrát ukončila pro nesplnění studijních povinností, průběžně si nechávala zkoušky uznat z předchozích studijních pokusů a fakticky jich skládala minimum. Ani po osmi letech nezískala bakalářský titul na pedagogické fakultě a namísto toho začala dálkově studovat na zahraniční soukromé vysoké škole zaměřené na cestovní ruch, což oborově nijak nenavazuje na její předchozí

studium a je bezesporu finančně nákladnější než dokončení studia na pedagogické fakultě. Navrhl proto rozsudek obvodního soudu zrušit.

6. Městský soud si k doplnění dokazování vyžádal od pedagogické fakulty informace k průběhu studia stěžovatelky (č. l. 928, 933), načež obdržel dvě písemné zprávy obsahující údaje o délce trvání studia, počtu složených a uznaných zkoušek a zápočtů, počtu získaných kreditů a nesplněných studijních požadavcích (č. l. 931, 935). Při ústním jednání konaném dne 6. 10. 2021 mimo důkazů těmito listinami žádné další dokazování neprováděl (viz audiozáznam jednání, č. l. 937).

7. V napadeném rozsudku městský soud odkázal na rozhodnutí Ústavního soudu k vyživovací povinnosti rodiče vůči zletilému studujícímu dítěti – konkrétně na usnesení ze dne 25. 3. 2014 sp. zn. IV. ÚS 1247/13 a nález ze dne 30. 9. 2014 sp. zn. II. ÚS 2121/14 (N 182/74 SbNU 591) (všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>). Uzavřel, že stěžovatelce nárok na výživné nevznikl, neboť její studium nepředstavovalo soustavnou a cílevědomou přípravu na budoucí povolání a v jeho průběhu se stěžovatelka byla schopna sama žít. Na pedagogické fakultě studovala od roku 2012 celkem třikrát, a to v období od října 2012 do prosince 2015, od července 2015 do ledna 2018 a (již) od září 2017 do dubna 2020; ani po bezmála osmi letech studia se jí však nepodařilo získat potřebný počet 120 kreditů pro postup do čtvrté fáze studia z celkových šesti, a proto ani nemohla bakalářské studium úspěšně dokončit. Městský soud se neztotožnil se závěrem obvodního soudu stran vlivu rodinných neshod na studijní neúspěchy stěžovatelky; ty mohly odůvodnit nedokončení studia v roce 2014, nikoli však až do roku 2020. Městský soud nesouhlasil ani se závěrem obvodního soudu, že důvodem pro finální ukončení stěžovatelčina studia v roce 2020 byl nedostatek finančních prostředků. K tomu uvedl, že poplatky za studium jí byly vyměřeny právě z důvodu, že studijní požadavky nesplnila v průběhu předepsané doby studia (tj. standardní doby studia zvýšené o jeden rok); kdyby stěžovatelka studovala řádně, studijní poplatky by jí vyměřeny nebyly. Na rozdíl od obvodního soudu nepovažoval městský soud stěžovatelčino studium na soukromé vysoké škole cestovního ruchu Y. za pokračování v přípravě na budoucí povolání. Zahraniční studium nemohlo odůvodňovat přiznání výživného, protože nijak oborově nenavazovalo na předchozí pedagogické vzdělávání a nadto mělo formu distanční, jež umožňovala stěžovatelce vedle studia dosahovat vlastního příjmu. S ohledem na svůj právní názor městský soud dále nezjišťoval majetkové poměry stěžovatelky ani otce.

8. Napadeným rozsudkem proto městský soud změnil rozsudek obvodního soudu ve výrocích I a III tak, že žalobu zamítl (výrok I), a ve výroku II jej potvrdil (výrok II). Uložil stěžovatelce nahradit České republice – obvodnímu soudu na nákladech řízení 1 050 Kč do tří dnů od právní moci rozsudku (výrok III) a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů (výrok IV).

II.

Argumentace stěžovatelky

9. Stěžovatelka předně v ústavní stížnosti městskému soudu vytýká, že v odvolacím řízení provedl důkaz dvěma listinami, jež v době vyhlášení rozsudku obvodního soudu ještě neexistovaly, přestože jde o řízení ovládané zásadou neúplné apelace. Jelikož městský soud tento výjimečný postup nijak neodůvodnil, považuje stěžovatelka napadený

rozsudek za nepřezkoumatelný. V této souvislosti argumentuje závěry nálezu Ústavního soudu ze dne 8. 12. 2015 sp. zn. II. ÚS 385/15 (N 206/79 SbNU 353).

10. Dále namítá, že se městský soud odchýlil od skutkových zjištění obvodního soudu, aniž však zopakoval důkazy, na nichž soud prvního stupně své závěry o skutkovém stavu založil. Konkrétně stěžovatelka upozorňuje na zjištění obvodního soudu, že svým studijním povinností na pedagogické fakultě dostála, studia následně zanechala z finančních důvodů, i nadále měla však zájem se vzdělávat k rozšíření svého pracovního uplatnění, ve svém studijním úsilí byla vytrvalá a její studium nelze považovat za účelové; zdůrazňuje rovněž závěr obvodního soudu, že prokázala vznik a trvání psychických obtíží, které se podepsaly i na jejím studijním výkonu. Poukazuje, že městský soud v rozporu s výše uvedenými zjištěními – a bez zopakování důkazů – uzavřel, že stěžovatelka ukončila své studium z důvodu nesplnění studijních požadavků a její studium nebylo možno považovat za pokračování v přípravě na budoucí povolání; dovodil taktéž, že vyhrocené rodinné vztahy nemohly mít negativní dopad na její studium až do roku 2020, tj. po dobu šesti let od eskalace situace. Dle stěžovatelky nemohl městský soud dospět k výše uvedeným skutkovým zjištěním jen na základě dvou nově provedených důkazů, a doplnění dokazování tak bylo ve skutečnosti zastíracím manévrem pro přijetí odlišných skutkových závěrů na základě *de facto* totožných důkazů. Uzavírá, že postup městského soudu je nezákonný a porušuje i stěžovatelčino ústavně zaručené právo na soudní ochranu; v této souvislosti odkazuje na rozhodovací praxi Ústavního soudu [nález ze dne 14. 9. 2007 sp. zn. I. ÚS 273/06 (N 144/46 SbNU 409)] a Nejvyššího soudu (usnesení ze dne 26. 6. 2017 sp. zn. 21 Cdo 1472/2017 a rozsudek ze dne 26. 11. 2015 sp. zn. 21 Cdo 2406/2015). Skutkový závěr městského soudu, že vyostřené vztahy mezi rodiči stěžovatelky nemohly být důvodem jejích studijních neúspěchů po dobu šesti let, je nadto podle názoru stěžovatelky v extrémním rozporu s obsahem spisu; z lékařských zpráv, receptů na výdej léčiv a výpovědí jejích rodinných příslušníků a znaleckého posudku na ztížení společenského uplatnění podle stěžovatelky plyne, že jí byla způsobena psychická újma, která jí poznamenala na celý život.

11. Stěžovatelka rovněž vyjadřuje přesvědčení, že obecné soudy o jejím nároku na výživné nerozhodly v přiměřené lhůtě, v důsledku čehož dostávala po dobu několika let pouze výživné v minimální výši stanovené předběžným opatřením, neměla dostatek prostředků na studijní poplatky a byla nucena studia pedagogické fakulty zanechat. Městskému soudu vytýká, že fakticky podmínil právo na přiznání výživného dobrým finančním zabezpečením studenta; z odůvodnění napadeného rozsudku totiž – dle stěžovatelčina názoru – v podstatě plyne, že pokud by stěžovatelka byla movitější, dostudovat by mohla a měla by nárok na výživné. Stěžovatelka má taktéž za nepřipustné, aby byl studijní neúspěch důvodem pro odepření výživného, neboť ničeho nevypovídá o soustavnosti a cílevědomosti studenta; městským soudem odkazované usnesení sp. zn. IV. ÚS 1247/13 a nález sp. zn. II. ÚS 2121/14 považuje za nepřiléhavé.

12. Konečně stěžovatelka namítá, že městský soud bez jakéhokoli odůvodnění ignoroval jí navrhovaný důkaz k prokázání okolnosti, že v mezidobí úspěšně dokončila své bakalářské studium na soukromé vysoké škole cestovního ruchu Y., a to díky splnění svých studijních povinností na pedagogické fakultě. Uzavírá, že tím městský soud zatížil řízení i vadou tzv. opomenutého důkazu ve smyslu judikatury Ústavního soudu [konkrétně nálezu ze dne 1. 3. 2017 sp. zn. II. ÚS 1738/16 (N 38/84 SbNU 439)].

III.

Řízení před Ústavním soudem

13. Ústavní soud si vyžádal soudní spis a vyzval městský soud a otce, aby se vyjádřili k ústavní stížnosti.

14. Otec ve svém vyjádření ze dne 2. 5. 2022 navrhl ústavní stížnost odmítnout jako zjevně neopodstatněnou, neboť městský soud rozhodl v souladu s ustálenou judikaturou obecných soudů i Ústavního soudu a napadené rozhodnutí není způsobilé porušit ústavně zaručená práva stěžovatelky.

15. Městský soud se ve stanovené lhůtě k ústavní stížnosti nevyjádřil.

16. Práva repliky k vyjádření otce stěžovatelka nevyužila.

17. Podle § 44 zákona o Ústavním soudu, rozhodl Ústavní soud ve věci bez konání ústního jednání, neboť od něj neočekával další objasnění věci.

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

18. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas osobou k tomu oprávněnou a zastoupenou advokátem na základě speciální plné moci pro zastupování v tomto řízení před Ústavním soudem, splňuje i ostatní zákonem stanovené náležitosti a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Ústavní stížnost je jako celek přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

V.

Vlastní posouzení

V/a.

Obecná východiska

19. Stěžovatelčiny stěžejní námitky směřují proti postupu odvolacího soudu při dokazování a absenci řádného odůvodnění napadeného rozsudku.

20. Odvolací soud není vázán skutkovými závěry soudu prvního stupně; má-li však za to, že na základě důkazů provedených soudem prvního stupně lze dospět k jiným skutkovým zjištěním, než které učinil soud prvního stupně, je vždy povinen dokazování v potřebném rozsahu zopakovat [§ 213 odst. 1 a 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský soudní řád“)]. V posledně jmenovaném pravidle se odráží zásada přimosti, dle níž dokazování provádí soud, jenž rozhoduje ve věci, a to při jednání, ke kterému předvolá účastníky řízení. Smyslem a účelem zásady přimosti je objektivita a nezávislost soudního rozhodování, jakož i zabezpečení práva účastníků řízení vyjádřit se k provedeným důkazům; její nerespektování má za následek porušení práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny [k tomu např. náleze ze dne 29. 5. 2000 sp. zn. IV. ÚS 275/98 (N 79/18 SbNU 183), náleze ze dne 12. 10. 2004 sp. zn. IV. ÚS

57/04 (N 144/35 SbNU 37), náleze ze dne 14. 9. 2007 sp. zn. I. ÚS 273/06 (N 144/46 SbNU 409) a náleze ze dne 17. 10. 2006 sp. zn. II. ÚS 363/06 (N 188/43 SbNU 153)].

21. Obecně se proto odvolací soud smí odchýlit od skutkových zjištění soudu prvního stupně pouze poté, co dokazování sám znovu provede. To nepochybně platí, jestliže soud prvního stupně čerpal svá skutková zjištění ze svědeckých či účastnických výpovědí nebo z dalších důkazů, do jejichž hodnocení se promítají i faktory, jež nejsou zachytitelné v protokolu o jednání soudu prvního stupně (ŠEBEK, R. In: SVOBODA, K. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022, § 213, marg. č. 2; shodně JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV. § 201 až 2501 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 83). Ústavní soud pak v minulosti shledal porušení ústavnosti i v případě odlišných skutkových závěrů, k nimž odvolací soud dospěl na základě hodnocení listinných důkazů, včetně znaleckého posudku, a to samostatně či ve spojení s dalšími důkazy [viz náleze sp. zn. II. ÚS 363/06, náleze sp. zn. I. ÚS 273/06 a náleze ze dne 3. 8. 2011 sp. zn. I. ÚS 3725/10 (N 139/62 SbNU 175)]. Lze se však setkat i s názorem, že nezopakování listinných důkazů odvolacím soudem není v rozporu se zásadou přímosti, neboť na jejich hodnocení nemají vliv okolnosti nezachycené v protokolu o jednání (JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV. § 201 až 2501 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 83; viz i jím odkazované rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 15. 3. 2007 sp. zn. 21 Cdo 194/2006 a ze dne 23. 10. 2017 sp. zn. 27 Cdo 1154/2017).

22. Pro zjištění skutkového stavu může odvolací soud dokazování i sám doplnit. Ústavní soud však v této souvislosti připomíná, že odvolací řízení je u sporných věcí ovládáno zásadou neúplné apelace, v důsledku čehož se dokazování odehrává zásadně u soudu prvního stupně a pouze ve výjimečných případech se připouští jeho doplnění v řízení o odvolání. Nové skutečnosti nebo důkazy, které nebyly v řízení ovládaném zásadou neúplné apelace uplatněny před soudem prvního stupně, smí odvolací soud zohlednit, pokud jsou přípustné podle § 205a a 211a občanského soudního řádu a zároveň byly účastníky uplatněny (§ 212a odst. 3 občanského soudního řádu). Ústavní soud v minulosti označil připuštění nových důkazů ve smyslu § 205a občanského soudního řádu bez jakéhokoli odůvodnění za prolomení principu neúplné apelace, jež má za následek porušení základního práva podle čl. 36 odst. 1 Listiny (viz např. stěžovatelkou odkazovaný náleze sp. zn. II. ÚS 385/15).

23. Odvolací soud dále může dokazování doplnit i o důkazy, jejichž provedení účastníci navrhovali již před soudem prvního stupně, avšak ten je neprovedl; takové doplnění dokazování nesmí být v rozporu s případnými účinky koncentrace řízení (§ 118b občanského soudního řádu). Odvolací soud může rovněž postupovat podle § 213a občanského soudního řádu a provést i jiné než účastníky navržené důkazy; takové důkazy však musí být potřebné ke zjištění skutkového stavu a zároveň musí vyplývat z obsahu spisu. I zde je odvolací soud povinen respektovat případné účinky koncentrace řízení, a proto se důkazy musí podávat z obsahu spisu před nastoupením těchto účinků nebo musí spadat pod některou z výjimek z koncentrace (ŠEBEK, R. In: SVOBODA, K. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022, § 213a, marg. č. 3).

24. Jednou z ústavních zásad práva na soudní ochranu zaručeného čl. 36 odst. 1, resp. čl. 38 odst. 2 Listiny je princip předvídatelnosti soudního rozhodnutí, resp. zákaz vydání překvapivého rozhodnutí. Podle judikatury Ústavního soudu se o překvapivé rozhodnutí jedná mimo jiné tehdy, pokud účastníci řízení nedostanou příležitost vyjádřit se

k odlišnému hodnocení důkazů [nález ze dne 9. 1. 2014 sp. zn. III. ÚS 1980/13 (N 1/72 SbNU 23)] nebo k odlišnému právnímu hodnocení [nález ze dne 31. 7. 2008 sp. zn. I. ÚS 777/07 (N 134/50 SbNU 181)]. Zákaz překvapivých rozhodnutí přitom neznamená, že by účastníci řízení měli vždy znát závěry soudu ještě předtím, než soud vynese rozhodnutí [nález ze dne 11. 1. 2012 sp. zn. I. ÚS 451/11 (N 8/64 SbNU 77)]. Znamená však, že účastníci řízení musejí mít možnost účinně argumentovat ve vztahu ke všem otázkám, na jejichž řešení bude rozhodnutí soudu spočívat, bez ohledu na to, zda jde o otázky právní nebo skutkové. Je proto nezbytné, aby soud účastníky řízení poučil, že hodlá vycházet z jiné právní úpravy, jiného právního posouzení či jiných skutkových zjištění, než mohou účastníci řízení předvídat vzhledem k dosavadnímu průběhu řízení [nález ze dne 12. 4. 2016 sp. zn. I. ÚS 2315/15 (N 64/81 SbNU 99)].

25. Ústavní soud konečně připomíná, že ve své ustálené rozhodovací praxi označuje za jednu ze záruk spravedlivého procesu i požadavek náležitého odůvodnění soudního rozhodnutí [nález ze dne 20. 6. 1995 sp. zn. III. ÚS 84/94 (N 34/3 SbNU 257), nález ze dne 11. 2. 2004 sp. zn. Pl. ÚS 1/03 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.)]. Ten slouží k omezení či vyloučení libovůle (nález sp. zn. III. ÚS 84/94) a k seznámení účastníků řízení s důvody, na kterých soud založil své rozhodnutí, a tedy zvýšení přesvědčivosti rozhodnutí [nález ze dne 15. 8. 2018 sp. zn. I. ÚS 3755/17 (N 135/90 SbNU 227)]. Je úzce spojen i s principy právní jistoty a předvídatelnosti práva; pouze kvalitně odůvodňovaná rozhodnutí totiž omezují prostor pro případnou svévoli a zajišťují i podobné posuzování obdobných případů [nález ze dne 13. 12. 2016 sp. zn. II. ÚS 1189/15 (N 240/83 SbNU 739)].

V/b.

Aplikace na projednávaný případ – námitky k postupu městského soudu při dokazování a k absenci řádného odůvodnění napadeného rozsudku

26. Městský soud se v napadeném rozsudku formálně přihlásil ke skutkovým zjištěním obvodního soudu, když v bodě 9 rozsudku deklaroval, že z nich vycházel (a dále dokazování doplnil o dvě zprávy pedagogické fakulty). Z následného odůvodnění jeho rozhodnutí je však zřejmé, že ve skutečnosti dospěl oproti obvodnímu soudu ke zcela odlišným závěrům o průběhu a důvodech ukončení stěžovatelčina studia na pedagogické fakultě (bod 18 rozsudku), o vlivu rodinných konfliktů na studijní výsledky stěžovatelky (bod 19 rozsudku), o oborové návaznosti studia na soukromé vysoké škole v zahraničí na její předchozí studium a o možnostech vlastní obživy (bod 20 rozsudku) (podrobněji k jednotlivým skutkovým závěrům městského soudu viz bod 7 tohoto nálezu; k odlišným skutkovým závěrům obvodního soudu viz bod 3 tohoto nálezu). Na jejich základě pak – opačně od soudu prvního stupně – uzavřel, že stěžovatelce nárok na výživné nevznikl, neboť její studium nelze považovat za soustavnou a cílevědomou přípravu na budoucí povolání.

27. Z obsahu zvukového záznamu z jednání před odvolacím soudem vyplývá, že městský soud neprováděl žádný z důkazů dříve provedených soudem prvního stupně, nýbrž pouze provedl dva nové listinné důkazy – zprávy pedagogické fakulty opatřené na jeho vlastní žádost. Ty však samy o sobě jako podklad pro odvolacím soudem zjištěný skutkový stav sloužit nemohly; skutkové závěry městského soudu totiž zjevně přesahují zjištění, jež soud z nových důkazů učinil a shrnul v bodě 9 napadeného rozsudku. Ke svým skutkovým závěrům tak městský soud dospěl, aniž zopakoval důkazy, na nichž svá

odlišná skutková zjištění postavil obvodní soud. Ten přitom čerpal nejen z listinných důkazů, nýbrž i ze znaleckého posouzení, svědeckých výpovědí a videozáznamu. Svým postupem tak městský soud jednak popřel právo účastníků řízení vyjádřit se k provedeným důkazům a dále porušil zásadu přímosti dokazování i v rovině zajištění objektivit soudního rozhodování, neboť si pro své vlastní skutkové závěry neopatřil stejné množství faktických informací, jako měl k dispozici soud prvního stupně. Při hodnocení shora uvedených – jiných než listinných – důkazů totiž hrají roli faktory, které nelze písemně zachytit v protokolu z jednání a spolehlivě zprostředkovat odvolacímu soudu bez zopakování dokazování; pro jejich hodnocení je podstatný bezprostřední dojem, který soud při jejich provádění získá.

28. Z odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně je ostatně patrné, že soud dospěl k závěru o důvodnosti stěžovatelčiny žaloby právě pod celkovým dojmem z prováděných důkazů. Ty jej vedly k přesvědčení, že „*na studium [stěžovatelky] je nutno nahlížet v celku, tj. také prostřednictvím událostí, které její život evidentně nepříznivě ovlivnily*“ a že je na místě zohlednit specifické okolnosti stěžovatelčina případu (bod 10 rozsudku). V této souvislosti obvodní soud výslovně zmiňuje dopad vyhrocených rodinných sporů a zhoršeného psychického stavu stěžovatelky na její studijní výsledky; odvolací soud jej však popřel.

29. Městský soud se proto odchýlil od skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně, aniž si prostřednictvím zopakování dokazování obstaral rovnocenný informační podklad pro své odlišné skutkové závěry a aniž umožnil stěžovatelce procesně relevantně reagovat na jednotlivé prováděné důkazy; v důsledku tohoto postupu bylo porušeno stěžovatelčino základní právo zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny. Jak je nadto patrné z obsahu soudního spisu, městský soud nepoučil účastníky odvolacího řízení, že hodlá vycházet z jiných skutkových zjištění, než mohli vzhledem k dosavadnímu průběhu řízení předvídat; napadený rozsudek tak představuje tzv. překvapivé rozhodnutí, jímž byla porušena základní práva stěžovatelky podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny.

30. Stěžovatelce je nutno přisvědčit i v námitce, že napadené rozhodnutí trpí deficitem řádného odůvodnění. V rozsudku se skutkové závěry mísí s právními (viz jeho body 16 až 21) a dále z něj není zřejmé, na jakých důkazech městský soud své závěry o skutkovém stavu založil. Opřel se pouze o dvě nově doplněné zprávy pedagogické fakulty (viz bod 9 rozsudku); jak však Ústavní soud uvádí již v bodě 27 tohoto nálezu, zjištění učiněná na základě těchto nových důkazů pro přijetí odchýlných skutkových závěrů nepostačují. Odvolací soud se tak nutně musel pustit i do hodnocení důkazů provedených soudem prvního stupně, jež však – jak mu Ústavní soud již výše vytknul – nezopakoval a v odůvodnění na ně ani nijak neodkázal.

31. Z napadeného rozsudku taktéž nevyplývá, z jakého důvodu městský soud přikročil k doplnění dokazování dvěma novými listinnými důkazy, jež si sám opatřil. Odpověď na tuto otázku se nepodává ani ze zvukového záznamu ze soudního jednání, ani z jiné části spisu. Svůj postup městský soud nevysvětlil ani v řízení o ústavní stížnosti, neboť na výzvu Ústavního soudu k vyjádření nereagoval. Řízení o žalobě stěžovatelky na placení výživného v posuzované věci je přitom svou povahou sporným řízením, jež podléhá koncentraci [o jejichž účincích byli stěžovatelka a otec poučeni dne 1. 2. 2018 (č. l. 120)] a jež je ve fázi odvolací ovládáno zásadou neúplné apelace. Ústavnímu soudu neušlo, že vedlejší účastník ve svém odvolání tvrdil, že obvodní soud dříve nevyhověl jeho návrhu na obstarání důkazů k průběhu studia stěžovatelky; nutno však podotknout, že svůj dřívější důkazní návrh v odvolání nijak nekonkretizoval a k přípustnosti

městským soudem doplněných důkazů se specificky nevyjádřil ani v řízení před Ústavním soudem. Za takové situace není úkolem Ústavního soudu, aby v soudním spisu sám iniciativně vyhledával podklady svědčící o správnosti nijak neodůvodněného procesního postupu odvolacího soudu, který stěžovatelka v ústavní stížnosti zpochybňuje. K vlastní přípustnosti doplnění dokazování v posuzované věci se proto Ústavní soud nyní nevyjadřuje. Pro přijetí závěru o neústavnosti napadeného rozsudku to ostatně ani není nezbytné. I kdyby byly nové důkazy v odvolacím řízení doplněny řádně, nemohly odůvodnit celkový odklon městského soudu od skutkových závěrů obvodního soudu.

32. Konečně Ústavní soud shledal, že se městský soud řádně nevypořádal se stěžovatelčím důkazním návrhem stran úspěšného dokončení distančního bakalářského studia v zahraničí. Jak je patrné z audiozáznamu jednání před městským soudem, právní zástupkyně stěžovatelky informovala předsedkyni senátu, že stěžovatelka své studium završila dne 6. 6. 2021 a má k dispozici listiny k prokázání této skutečnosti. Městský soud však dokazování o tyto listiny nedoplnil; jako důkaz provedl pouze výše zmiňované zprávy k průběhu studia stěžovatelky na pedagogické fakultě. Ani v napadeném rozsudku městský soud na důkazní návrh stěžovatelky k aktualizaci jejích studijních poměrů nereagoval a neprovedení důkazu nijak neodůvodnil.

33. Ve světle shora uvedeného Ústavní soud uzavírá, že napadené rozhodnutí nelze považovat za ústavně konformní, neboť se městský soud v odvolacím řízení dopustil podstatných procesních pochybení, která naplňují intenzity porušení základních práv stěžovatelky zaručených čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny.

V/c.

Aplikace na projednávaný případ – zbývající námitky

34. Vzhledem k výše uvedeným závěrům o porušení ústavně zaručených práv stěžovatelky se Ústavní soud pro nadbytečnosti nezabýval jejími námitkami směřujícími proti právnímu hodnocení městského soudu.

35. Stěžovatelka v ústavní stížnosti taktéž okrajově upozorňuje na nepřiměřenou délku řízení před obecnými soudy, ani této námitce se však Ústavní soud nevěnoval. Procesními prostředky k ochraně práva porušeného neodůvodněnými průtahy v již skončeném řízení jsou od nabytí účinnosti zákona č. 160/2006 Sb., kterým byl novelizován zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, uplatnění nároku na náhradu škody v rámci předběžného projednání, respektive žaloba v případě neposkytnutí náhrady ve lhůtě šesti měsíců, jakož i ostatní procesní prostředky uplatnitelné v takovou žalobou zahájeném občanskoprávním řízení; tuto námitku naopak nelze uplatňovat v ústavní stížnosti proti rozhodnutím vydaným v řízení, ve kterém mělo k předmětným průtahům dojít [nález ze dne 7. 8. 2007 sp. zn. IV. ÚS 391/07 (N 122/46 SbNU 151)].

VI.
Závěr

36. Na základě výše uvedeného Ústavní soud rozhodl, jak je ve výroku nálezu uvedeno, tj. ústavní stížnosti vyhověl podle § 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

37. Bude povinností městského soudu, aby – vázán právním názorem Ústavního soudu vysloveným v tomto nálezu (čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky) – znovu rozhodl o odvolání stěžovatelky a vedlejšího účastníka a své rozhodnutí náležitě odůvodnil. Ústavní soud tímto nijak nepředjímá výsledek sporu ohledně vyživovací povinnosti vedlejšího účastníka vůči stěžovateli, ani se k jeho podstatě jinak nevyjadřuje, ať již výslovně, či implicitně.

38. Ústavní soud nevyhověl žádosti stěžovatelky o přiznání náhrady nákladů řízení podle ustanovení § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu. Ze znění tohoto ustanovení vyplývá, že takový postup připadá v úvahu pouze výjimečně, a to tehdy, odůvodňují-li to zvláštní okolnosti případu. Ústavní soud žádné takové okolnosti v posuzovaném případě nespatřuje a stěžovatelka je v ústavní stížnosti ani netvrdila.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 14. prosince 2022

Jaromír Jirsa
předseda senátu